

Ks. dr hab. Grzegorz Wejman, prof. US
Instytut Nauk Teologicznych
Wydziału Teologicznego
Uniwersytetu Szczecińskiego
71-459 Szczecin
ul. Papieża Pawła VI nr 2
grzegorz.wejman@usz.edu.pl

Szczecin, dn. 5 września 2023 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Karola Kubickiego,
pt.: „*Ksiądz podpułkownik Antoni Lemparty (1903-1978). Biografia*”, ss. 1055
napisanej pod kierunkiem ks. prof. zw. dr. hab. Józefa Wołczańskiego
na Wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II
w Krakowie

Dwudziesty wiek w dziejach naszej ojczyzny okazał się być czasem niezwykle złożonym i bardzo bolesnym. W 1918 r. Polska, po 123 latach niewoli, odzyskała upragnioną i z trudem wywalczoną niepodległość. Odbudowa potencjału: osobowego, gospodarczego, militarnego, politycznego, kulturowego i oświatowego w okresie międzywojennym nie trwała długo, bo już w 1939 r. zostaliśmy napadnięci, zarówno przez hitlerowskie Niemcy, jak i bolszewicką Rosję. Ustalenia Wielkiej Trójki na konferencjach w: Teheranie (28.11. - 01.12.1943 r.), Jałcie (04 - 11.02.1945 r.) i Poczdamie (17.07. - 02.08.1945 r.) zdecydowały o naszych dalszych losach. Od tego momentu Polska przestała być jakimkolwiek politycznym podmiotem, stając się jedynie przedmiotem polityki międzynarodowej, będąc pod wpływem komunistycznej Moskwy.

Właśnie w takim czasie przyszło żyć i działać ks. Antoniemu Lempartemu. Jego życiowe itinerarium, wiodące – od ziemi Piotrkowskiej, poprzez Kujawy, Kresy południowo-wschodnie, a w czasie wojennej zawieruchy przez całą Polskę, do Niemiec i Czech, po wojnie zaś na Ziemi Odzyskanej, a od roku 1950 do Warszawy i Podkowie Leśnej – miało ogromny wpływ na jego życiowe wybory. Niemniej, to właśnie 21-letnia prezesura w Zrzeszeniu Katolików „Caritas” spowodowała, że na stałe wszedł on do podręczników historii. Z

pewnością ukazanie w całości jego biografii, zarówno w wymiarze – człowieczeństwa, kapłaństwa, żołnierza i społecznika – powoduje trafność opracowania niniejszej postaci w rozprawie: „*Ksiądz podpułkownik Antoni Lemparty (1903-1978). Biografia*”. Powyższa dysertacja zostanie poddana recenzji w trzech aspektach: metodologicznym, merytorycznym i formalnym.

1. Metodologiczna wartość rozprawy

Dysertacja, która składa się z: wykazu skrótów, wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii i wykazu tabel – w sposób logiczny ukazuje proces postępowania badawczego. We wstępie zostały zawarte istotne elementy dla efektywności badań: jasno określony cel – ukazanie biografii ks. Antoniego Lempartego, jako człowieka, duszpasterza a szczególnie księdza-patrioty; członka okręgowych i centralnych władz komisji księży przy ZBoWiD, Komisji Duchownych i Świeckich Działaczy Katolickich, Zrzeszenia Katolików „Caritas”, publicznie wyrażającego swoje propaństwowe poglądy i tajnego współpracownika UB i SB (ss. 22-25) –, zakres literatury źródłowej oraz trafnie sformułowana metoda pracy: *syntezy, w oparciu o zgromadzony materiał źródłowy i bibliograficzny, a zaprezentowana w układzie problemowo-chronologicznym* (s. 30).

Oryginalność omawianej pracy ujawnia się w prezentacji bardzo bogatego materiału źródłowego, zaczerpniętego z 48 archiwów państwowych i kościelnych, w tym również spoza granic Polski. Autor we wstępie omawia go ogólnie na ss. 25-30, a w bibliografii na ss. 929-1054 wylicza jego szczegółowy zakres. Dokonana kwerenda archiwalna obejmuje archiwa państwowe w: Warszawie, Wrocławiu, Bydgoszczy, Koszalinie, Piotrkowie Trybunalskim, Poznaniu, Bolesławcu, Zielonej Górze, Lwowie (czyli w sumie dziewięć miast); kościelne w: Warszawie, Krakowie, Częstochowie, Tarnowie, Włocławku, Wrocławiu, Zielonej Górze, Legnicy, Gorzkowicach, Grodzisku Mazowieckim, Lubaniu, Lubaniu-Uniegoszczy, Olsztynie, Sędziszowie Małopolskim, Wschowie, Zgorzelcu, Wronkach, Środzie Śląskiej (osiemnaście miejscowości), oraz uczelniane, muzealne i w urzędach miejskich w: Warszawie, Toruniu, Wrocławiu, Washington, Środzie Śląskiej, Lwowie, Wschowie, Zgorzelcu, Lubaniu, Grodzisku Mazowieckim i Grybowie (jedenaście miejsc), a także archiwum własne autora w Krakowie. Doktorant skorzystał także z licznych źródeł drukowanych, zawartych na ss. 950-958 oraz memuarystyki, podanej na ss. 958-964 niniejszej dysertacji. Oczywiście, wyjątkowo bogatą bazę stanowią opracowania i artykuły prasowe przywołane na ss. 964-1050, a uzupełnieniem są netografia (ss. 1050-1054) i

materiały niepublikowane (s. 1054). W sumie całość zawiera ponad 2 tys. pozycji bibliograficznych. To właśnie ten wymieniony materiał naukowy stanowi bardzo solidny *corpus* analiz i syntez.

Należy zatem mocno podkreślić, że zebrany materiał, świadczy o dużym wysiłku badawczym Autora, wręcz mrówczej pracy – do tej pory nikomu nie udało się tego dokonać. Wydobył on z nich wiele cennych informacji potrzebnych w aspekcie postawionego w rozprawie celu, który dotyczy przede wszystkim ukazania życia i działalności duchownego – ks. ppłk. Antoniego Lempartego, jednego z czołowych, tzw. księży-patriotów okresu PRL.

2. Merytoryczna wartość pracy

W warstwie merytorycznej rozprawa zawiera wyjątkowo dużo bardzo cennych refleksji. Autor z materiałów źródłowych wydobył liczne fakty, jakże istotne w życiu i działalności ks. Antoniego Lempartego, jako: duszpasterza, wojskowego, społecznika i publicysty.

W pierwszym rozdziale (ss. 35-195), zatytułowanym „Młodość i wykształcenie” Doktorant w pięciu punktach ukazał: dom rodzinny bohatera prezentowanej dysertacji, jego wczesną edukację, a następnie dwuletnią naukę w Radomsku, czteroletnią formację do kapłaństwa we Włocławku i trzyletnią formację do kapłaństwa we Lwowie, zakończoną święczeniami diakonatu – 1 listopada 1928 r., w kaplicy lwowskiego seminarium – i kapłańskimi – przyjętymi z rąk abp. Bolesława Twardowskiego, w lwowskiej bazylice katedralnej, 22 grudnia 1928 r. wraz z 12 pozostałymi diakonami. Oczywiście święcenia kapłańskie były zwieńczeniem studiów teologicznych, jednak w owym czasie bez obowiązkowego magisterium z teologii, (niemniej zdane absolutorium uprawniało go do ubiegania się o stopień doktora św. teologii). Dlatego też skorzystał z tego przywileju i w latach 1953-1956 odbył studia specjalistyczne z prawa kanonicznego w Warszawie (30 kwietnia 1956 r. powiadomił Kurię we Wrocławiu o uzyskaniu dyplomu magistra). Co prawda złożył także w dziekanacie Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Warszawskiego prośbę o wpisanie go na listę doktorantów prawa kanonicznego na rok 1956/57 – i został przyjęty, ale niestety na tym kończy się jego edukacja.

W drugim rozdziale (ss. 197-367), pt. „Działalność duszpasterska w archidiecezji lwowskiej”, Autor opisał pracę duszpasterską ks. Lempartego na kolejnych placówkach parafialnych: jako wikariusza w: Warężu (1929-1931) i Uhnowie (1931-1932), jako administratora parafii w: Krasnem (1932-1933), Turowcu (1933-1935), Sidorowie (1935-

1936), Wolicy Derewlańskiej (1936-1938) i Chołojowie (1939-1942) oraz w czasie II wojny światowej w miejscowościach: Ładyczynie i Teofipólce (1939-1942) oraz jako administratora parafii w Powitnie (1942-1944). To właśnie na nich zdobywał kolejne, bardzo cenne doświadczenia w pracy duszpasterskiej i społecznej. Oczywiście tutaj, na pierwszy plan wysuwa się jego posługa sakramentalna i katechetyczna. Niemniej już tam zauważa się u niego, jako młodego kapłana, duże zainteresowania i zdolności społeczne. A to wszystko dokonywało się w wyjątkowo różnorodnym środowisku wyznaniowym – przede wszystkim katolickim, ale miał kontakt również z Kościołem grekokatolickim i prawosławnym oraz narodowym – posługiwał przede wszystkim Polakom, ale przebywał przecież wśród Ukraińców.

W kolejnym rozdziale (ss. 369-458), pt.: „Praca w duszpasterstwie wojskowym”, Doktorant opisuje posługę ks. ppłk. Antoniego Lempartego w duszpasterstwie wojskowym. Wojenne losy rzuciły go przez Polskę, Niemcy i Czechy na tereny Ziem Odzyskanych. Z wojskiem przeszedł 1350-kilometrowy szlak bojowy z 7 dywizją piechoty i 2 Armią Wojska Polskiego, posługując w niej jego kapelan. Był też potem zatrudniony w Generalnym Dziekanacie Wojska Polskiego. Ten czas był dla niego, z jednej strony bardzo niebezpieczny i związany z wielkim wysiłkiem, z drugiej zaś, stał się później podstawą do dalszej kariery społecznej. Rzeczywiście, jak to słusznie zauważył Autor – „szlify oficerskie stały się dla niego koniunkturalną inwestycją nie tylko w budowaniu własnego wizerunku za życia, ale też przepustką do historiograficznej nieśmiertelności”.

W czwartym rozdziale (ss. 461-656), Autor ukazał „Działalność duszpasterską na Dolnym Śląsku” ks. Lempartego, jako pierwszego duszpasterza we Wschowie (1945), organizatora duszpasterstwa w Lubaniu (1945-1949) i administratora parafii w Środzie Śląskiej (1949-1950). To był wyjątkowo trudny czas tworzenia na nowo życia religijnego i duszpasterskiego na Zachodzie i Północy Polski. Widać tutaj jednak duże zaangażowanie ks. Lempartego. Rodzi się jednak pytanie, co w tej twórczej postawie kapłana przeważało – aktywność, organizacja, czy też troska o wymiar duchowy wiernych, tak istotny w ówczesnym czasie, w którym to ludzie zostali tak bardzo poranieni skutkami II wojny światowej, a jednocześnie zmuszeni byli stanąć przed nową, niepewną rzeczywistością?

Ostatni, piąty rozdział (ss. 657-922) dotyczy „Zaangażowania społecznego i politycznego” ks. Antoniego Lempartego. Opisana została tu szczególnie jego praca na rzecz Zrzeszenia Katolików „Caritas”, a także jego aktywność w ruchu księży-patriotów i ruchu obrońców pokoju, oraz w zarządzie głównym Polskiego Czerwonego Krzyża. To zrodziło też konflikt z prymasem Polski kard. Stefanem Wyszyńskim i Episkopatem Polski. Spuścizna

literacka i ostatnie lata życia kończą rozdział i całość biografii. Zatem ta część jego życia, to związanie się na stałe z Warszawą i Podkową Leśną. Ksiądz Lemparty zmarł 30 maja 1978 r. Został pochowany w Grodzisku Mazowieckim – Autorowi udało się dotrzeć do jego grobowca.

Ks. Antoni Lemparty pozostał kapłanem, który dążył bardziej do celów społecznych, niż kościelnych. Stąd też jego pragnienie umiłowania ojczyzny, nie zostało właściwie rozeznane. Autor w V rozdziale pragnął też dać chociaż częściową odpowiedź na motywację, którą kierował się w swoim życiu ks. Lemparty, a która tak bardzo kolidowała z życiem kapłańskim, normami prawa kanonicznego i oczywiście kapłańskim sumieniem.

Przyglądając się zatem merytorycznej ocenie, należy podkreślić wielkie uznanie dla Autora, który z pełną determinacją przebadał dostępne, bardzo bogate źródła archiwalne. Ta analiza pomogła Autorowi ukazać bolesną postać – ks. ppłk. Antoniego Lempartego – duszpasterza, żołnierza, społecznika i publicystę, a przede wszystkim, i to niestety – księdza-patriotę. Autor dokonał tego, uwzględniając – wyjątkowo obszerne i szczegółowe – umocowanie historyczne i kontekst religijno-społeczny miejsc związanych z życiem i pracą ks. A. Lempartego. W ten sposób niniejsza dysertacja staje się nowatorską, rzucając w wielu obszarach zupełnie nowe światło, na biogram ks. ppłk. Antoniego Lempartego, niestety kapłana uwikłanego w ówczesny komunistyczny system polityczny w Polsce.

3. Formalna wartość pracy

Rozprawa ks. mgr. lic. Karola Kubickiego jest poprawna od strony formalnej. Język jest komunikatywny i przejrzysty. Przypisy są dobrze ustawione i treściowo wyjątkowo bogate, można powiedzieć wręcz obszerne, a zawarta w nich treść w sposób właściwy poszerza główny wątek naukowej narracji. W ten sposób ustawiony spis treści, daje przejrzysty obraz życia i posługi bohatera dysertacji.

Niniejsza dysertacja została wzbogacona 22 tabelami – dobrze wpisującymi się w ciąg prezentowanych wydarzeń.

Z pewnością cenną byłaby dokumentacja fotograficzna, niemniej jednak, co zaznaczył Autor – jest to jeden z kilku dalszych postulatów badawczych; oczywiście obok innych, które postawił w swojej dysertacji.

4. Wnioski końcowe

Dokonana recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Karola Kubickiego upoważnia do wyjątkowo wysokiego uznania dla jego naukowo-historycznych kwalifikacji. Autor nie tylko jest dobrym historykiem, ale wręcz pasjonatem, i to dociekliwym badaczem. Podjął się trudnej rozprawy. Zebrał wyjątkowo obfity materiał źródłowy. Postawił sobie jasny cel i kryteria metodologicznej poprawności.

Rodzą się kwestie, które pragnę poddać pod dyskusję:

- Działalność duszpasterska ks. Antoniego Lempartego,
- Kontakty z najbliższą rodziną w życiu ks. Antoniego Lempartego,
- Ks. Antoni Lemparty, jako kapelan Wojska Polskiego,
- Osiągnięcia ks. Lempartego w Administraturze Apostolskiej Dolnego Śląska,
- Ks. Antoni Lemparty, jako prezes Związku Katolików „Caritas”.

Rozprawa doktorska ks. mgr. lic. Karola Kubickiego: *„Ksiądz podpułkownik Antoni Lemparty (1903-1978). Biografia”*, w bardzo wysokim stopniu spełnia wymagania stawiane przez *Ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14 marca 2003 r. (art. 13.1), wraz z następnymi rozporządzeniami. Dlatego występuję z wnioskiem do Rady Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o dopuszczenie ks. mgr. lic. Karola Kubickiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

ks. dr hab. Grzegorz Wejman, prof. US